

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ПОСТІЙНО ДІЮЧОГО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СЕМІНАРУ ДЛЯ НАСТАВНИКІВ 1-ГО КУРСУ НУБІП УКРАЇНИ

Л.М. Маценко, кандидат педагогічних наук

У статті розглядається проблема організації постійно діючого науково-методичного семінару «Методика виховної роботи наставника студентської групи» для наставників 1-го курсу НУБіП України. Описано результати анкетування наставників 1-го курсу НУБіП України.

Наставник, виховна робота, студентська група.

Постановка проблеми. Проблема організації виховної роботи наставника студентської групи є сьогодні надзвичайно актуальною. Наставник відноситься до найближчого оточення (мікросередовища) студента під час його навчання у ВНЗ і тому відіграє важливу роль у його вихованні. Перед керівниками ВНЗ стоїть нині ряд важливих питань: «Як зробити діяльність наставника більш успішною? Яким чином озброїти наставників, більшість з яких не мають педагогічної освіти, сучасними методиками виховання?»

У Національному університеті біоресурсів і природокористування України (далі НУБіП України) вихід з даної ситуації знайдено вже давно. З 1997 року за наказом ректора академіка Мельничука Д.О. в університеті працює постійно діючий науково-методичний семінар «Методика виховної роботи наставника студентської групи» для наставників 1-го курсу.

Організацією даного семінару займаються кафедра педагогіки та навчально-науковий центр культурно-виховної і соціальної роботи НУБіП України. До нашого університету неодноразово зверталися представники інших ВНЗ України з проханням допомогти в організації семінару для наставників, поділитись досвідом і науково-методичними матеріалами, розробленими в НУБіП України.

У зв'язку з цим **метою нашого дослідження** стало вивчення роботи семінару, проведення анкетування для наставників та пошук шляхів удосконалення його організації.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Нагадаємо, що науково-методичний семінар для наставників студентських груп працює в НУБіП України з 1997 року і у вересні 2012 року в 16-те він розпочав свою роботу. У цьому році до числа наставників за наказом ректора увійшло 68 викладачів НУБіП України.

Розпочалась робота семінару у 1997 році під керівництвом проректора з виховної роботи та студентських справ Рябченка В.І. та завідувача кафед-

ри педагогіки Лузана П.Г. На цьому етапі було розроблено журнал для наставника [3] та нормативно-методичні матеріали з виховної роботи [8].

У 2004 році до організації семінару долучився Сопівник Р.В., проректор з виховної роботи та студентських справ. Під його керівництвом була розроблена «Концепція виховної роботи в Національному університеті біоресурсів і природокористування України» [4], журнал та методичні матеріали наставника студентської групи [2]. А у 2010 році Сопівник Р.В. та Сопівник І.В. (доцент кафедри педагогіки) завершили експериментальну роботу з удосконалення виховної роботи зі студентською молоддю, та опублікували її результати [10].

У 2009 році Маценко Л.М. та Сопівником Р.В. було розроблено «Методичні рекомендації наставникам студентських груп щодо виховання здорового способу життя» [7], а в 2010 році Маценко Л.М. опублікувала монографію «Діяльність наставника в системі виховної роботи вищого навчального закладу» [5], яка була адресована саме наставникам студентських груп 1-х курсів.

У 2011 році було видано робочу навчальну програму семінару [9], яка включає навчально-тематичний план, анотацію навчальних модулів, рекомендації з виконання випускної роботи семінару та список рекомендованої літератури.

У 2012 році до організації семінару долучився Черкашин Д.К. – директор навчально-наукового центру культурно-виховної і соціальної роботи. Його мета – вдосконалити та урізноманітнити роботу семінару для наставників за допомогою тренінгів, ділових ігор, дискусій, а також розробити оновлений журнал для наставників.

За роки роботи семінару перед наставниками виступили кваліфіковані фахівці – педагоги, психологи, лікарі, керівники соціальних служб, завідувачі кафедр, діячі мистецтва, керівники студентського самоврядування, кращі наставники університету.

Семінар працює протягом навчального року – з вересня по червень. Навчальною програмою передбачається опанування тем 5-ти модулів, що стосуються системи виховної роботи в аграрному вищому навчальному закладі, теоретико-методичних аспектів організації виховної роботи наставника студентської групи, методики формування студентського колективу, негативних явищ у студентському середовищі та їх профілактики, виховання здорового способу життя та багатьох інших.

Заняття семінару проводяться один раз на місяць. Щороку на семінарі проходять підвищення кваліфікації науково-педагогічні працівники НУБіП України. Семінар завершується у червні написанням випускної роботи, за результатами перевірки якої наставники отримують дипломи учасників семінару. Випускні роботи мають прикладний характер і виконуються за результатами психолого-педагогічних досліджень в закріпленій за наставником групі.

Особливу увагу хотілося б звернути саме на випускні роботи слухачів семінару. Випускна робота – це заключний етап навчання наставників студентських груп. Мета випускної роботи – систематизація, закріплення і

розширення теоретичних і практичних знань слухачів семінару з основ методики виховної роботи наставника студентської групи.

Випускна робота складається зі вступу, 2 або 3 розділів, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг випускної роботи – 50-60 сторінок.

У теоретичній частині випускної роботи наставникам необхідно звернути увагу на актуальність проблеми, що розглядається, в теорії і практиці виховної роботи; проаналізувати науково-методичну літературу з питання; підготувати висновки та рекомендації щодо роботи з студентською групою.

Практична частина випускної роботи присвячена дослідженням, які провів наставник зі студентами групи. Варто додати, що усі необхідні методики вивчення особистості і колективу містить журнал наставника [2] та навчально-методичний посібник [6].

Так, наставники досліджують структуру міжособистісних взаємин у студентській групі за допомогою соціометричної методики, виявляють лідерів («зірок»), тих, кому група віддає перевагу, прийнятих студентів, відторгнутих колективом (аутсайдерів). Після побудови соціограми наставники вивчають склад та спрямованість мікрогруп, соціометричний статус студентів, виявляють лідируючу мікрогрупу. Так як структура взаємин у групі змінюється, наставники досліджують її двічі на рік – на початку та в кінці навчального року.

Крім соціометрії наставники застосовують й інші методики – анкети, тести, ігри. Узагальнення отриманих під час дослідження студентської групи результатів дає можливість наставникам підготувати психолого-педагогічні характеристики студентів та студентського колективу, дати рекомендації щодо оптимізації структури взаємин у студентському колективі.

Тобто, у практичній частині роботи наставники реалізують ті теоретичні знання, які вони отримали під час роботи семінару, вчать користуватися діагностичним інструментарієм та використовувати здобуту інформацію у виховній роботі зі студентами. До випускних робіт наставники додають фотографії з виховних заходів, плани та звіти з виховної роботи, характеристики студентів та студентських колективів, аналіз успішності навчання студентів та роботи студентського самоврядування й інші матеріали.

Аналізуючи зміст випускних робіт, можемо зробити висновок про зацікавленість наставників виховною роботою зі студентами та про зростання рівня педагогічної підготовки наставників, що відбувається завдяки роботі семінару.

Під час роботи семінару (7 листопада 2012 року) нами було проведене анкетування наставників 1-го курсу НУБіП України (всього 68 осіб). Метою анкетування стало виявлення ставлення наставників до семінару та вдосконалення його роботи. Анкета включала 8 запитань.

На перше запитання «Як Ви вважаєте, студентській групі потрібен наставник?» «так» відповіли 100% наставників, свій варіант відповіді дали 5 респондентів. Вони зазначили, що потрібен наставник потоку, тоді він матиме більшу кількість годин на роботу зі студентами та більшу відпові-

дальність (1 особа), наставник потрібен лише студентам 1-го курсу, так як на старших курсах вони стають самостійними і роль куратора зменшується (1 особа), наставник потрібен тільки на 1 і 2 курсах (2 особи), потрібен не наставник, а вихователь у гуртожитку (1 особа).

На друге запитання «Чи відчуваєте Ви, що потрібні групі, чи звертаються до Вас студенти за допомогою, порадою?» ми отримали такі відповіді: «так» відповіли 100% наставників, свій варіант відповіді дали 4 респонденти. Вони зазначили, що студенти звертаються дуже рідко, в основному тоді, коли потребують підпис наставника.

На третє запитання «Чи маєте Ви педагогічну освіту?» відповіді наставників розподілились таким чином: «так» відповіли 10 наставників (14%), але лише 4 особи написали, де саме вони отримали педагогічну освіту: педагогічний факультет НУБіП (1 особа), педагогічний факультет Московської ветеринарної академії ім. Скрябіна (1 особа), педагогічне училище (1 особа), педагогічний коледж при університеті ім. Т.Г.Шевченка (1 особа).

Більшість наставників – 58 осіб (86%) відповіли, що не мають педагогічної освіти. З цих 86% наставників 41% викладачів зазначили, що вони навчались на семінарі з підвищення педагогічної майстерності викладачів в НУБіП України, 47% викладачів вказали, що вони навчались на семінарі для наставників студентських груп перших курсів в НУБіП України. Як правило – на обох семінарах навчались одні і ті ж викладачі, тому можна зробити висновок, що близько половини науково-педагогічних працівників НУБіП України хоч і не мають педагогічної освіти, та пройшли підвищення кваліфікації на двох семінарах.

На четверте запитання «Який Ви маєте стаж роботи наставником студентської групи?» відповіді наставників розподілились таким чином: викладачів, які вперше стали наставниками – 33% (17 осіб); зі стажем 4 роки – 10% (5 осіб); зі стажем 5 років – 19% (10 осіб); зі стажем 8 років – 6% (3 особи); зі стажем 9 років – 4% (2 особи); зі стажем 10 років – 12% (6 осіб); зі стажем 12 років – 4% (2 особи); зі стажем 15 років – 4% (2 особи); зі стажем 20 років – 8% (4 особи). Один наставник має стаж виховної роботи 37 років.

Отже на семінарі навчаються наставники, стаж роботи яких: без стажу – 33%; від 1 до 5 років – 29%; від 6 до 10 років – 22%; від 11 до 15 років – 8%; від 16 до 20 років – 8%; 1 особа – стаж 37 років.

На п'яте запитання «Скільки студентських груп Ви випустили?» ми отримали такі відповіді: не випустили жодної групи – 37% наставників; випустили 1 групу – 15% наставників; випустили 2 групи – 15% наставників; випустили 3 групи – 15% наставників; випустили 4 групи – 2% наставників; випустили 5 груп – 10% наставників (5 осіб); випустили 6 груп – 5% наставників (2 особи).

У шостому запитанні ми попросили наставників описати труднощі, які виникли у виховній роботі зі студентами. У 52% наставників немає ніяких труднощів, один наставник написав, що йому працюється легко, із задоволенням, студенти його розуміють. У 48% наставників труднощі все ж виникають. Ми назвемо труднощі, які виникають у виховній роботі на-

ставника найчастіше: важко зібрати студентів для проведення післяаудиторних виховних заходів через їх зайнятість (робота тощо), низька активність студентів; важко вмотивувати студентів для участі у громадській роботі; важко вести виховну роботу, коли не викладаєш у підшефній групі жодної дисципліни; велике завантаження поточною роботою, яку повинен виконувати викладач відповідно до індивідуального плану; важко врахувати індивідуальні психологічні особливості студентів, застосовувати індивідуальний підхід, буває важко знайти спільну мову; низька мотивація студентів до навчання, нігілізм (негативне ставлення до усього загально-визнаного), пріоритет особистих інтересів студентів над інтересами групи; велике навантаження студентів та наставника; проблеми з проживанням у гуртожитку, перенаселення у кімнатах, постійні скарги студентів на санітарний стан у душових кімнатах, кухнях, коридорах; зростає байдужість студентів старших курсів до участі у спільних виховних заходах; управління конфліктними ситуаціями в групі; труднощі із згуртованістю групи; знижується дисциплінованість студентів у навчанні та по відношенню до викладачів; відсутність у студентів загальної культури та бажання вчитися; немає співпраці між наставником, студентською організацією, студентською профспілкою, кожен працює автономно; відсутність виховних годин у розкладі занять для студентів 1-х курсів.

На сьоме запитання «Як Ви вважаєте, чи потрібен семінар для наставників студентських груп перших курсів?» 89 % наставників відповіли «так», 2% респондентів дали негативну відповідь, 9% наставників дали свій варіант відповіді: семінар потрібен раз на 10 років; потрібен, але не частіше одного разу на 7-10 років; потрібен для тих, хто є наставником уперше; потрібен, особливо для молодих наставників.

У восьмому запитанні ми попросили наставників дати пропозиції організаторам семінару щодо його удосконалення. Було отримано досить велику кількість пропозицій, більшість з яких слушні і заслуговують на увагу, тому ми будемо намагатися врахувати їх під час організації семінарів для наставників.

Варто додати, що тематика занять семінару для наставників не є сталою, щороку вона змінюється та доповнюється новими, актуальними темами. Так, у 2012-2013 навчальному році перед наставниками виступили фахівці кафедр педагогіки, культурології, фізичного виховання, психології, голова студентської організації НУБіП України, психолог кабінетів «Довіра» Київського міського центру Сніду.

Доповідачі розкрили цілу низку актуальних і важливих для наставників тем, а саме: «Про виховну роботу кафедри культурології», «Про спортивно-оздоровчу роботу кафедри фізичного виховання», «Про діяльність студентської організації НУБіП України», «Формування екологічної культури студентів засобами народознавства», «Системний підхід до виховання студентської молоді», «Актуальні проблеми освіти та виховання у контексті вимог нормативних документів», «СНІД – небезпечна реальність сьогодення», «Ризикова поведінка як фактор поширення ВІЛ/СНІДу серед студентської молоді», «Методика вивчення особистості

студента та студентського колективу. Структура міжособистісних взаємин у студентській групі», «Діяльність наставника в системі виховної роботи НУБіП України», «Методи і форми виховання студентської молоді», «Технологія організації педагогічної взаємодії викладача-наставника зі студентами», «Формування комунікативних навичок наставників студентських груп», «Формування лідерських якостей у студентів аграрного ВНЗ» та інші.

Робоча навчальна програма семінару на 2013-2014 навчальний рік оновлена та містить ряд нових тем, а саме: «Педагогічна майстерність наставника студентської групи», «Виховання у студентів-аграрників несприйнятливості до тютюнопаління та до вживання алкоголю», «Здорове харчування – важлива умова підвищення опірності організму», «Соціальна підтримка студентів», «Основні напрямки діяльності НВЦ охорони. Профілактика правопорушень і контроль за дотриманням правил внутрішнього розпорядку у гуртожитках НУБіП України», «Музейні традиції в НУБіП України», «Особливості та умови навчання студентів на кафедрі військової підготовки», «Культурний розвиток студентів і діяльність художніх колективів та гуртків НУБіП України» «Організація роботи органів студентського самоврядування» та інші.

До роботи семінару у 2013-2014 навчальному році долучаються фахівці таких структурних підрозділів НУБіП України: кафедра військової підготовки, кафедра цивільного та господарського права, музей НУБіП України, міжнародний відділ, відділ соціально-побутового забезпечення, НВЦ охорони та безпеки.

Співробітниками навчально-наукового центру культурно-виховної і соціальної роботи спільно з фахівцями кафедри педагогіки крім оновлення робочої програми семінару розроблено журнал та методичні матеріали наставника студентської групи.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Таким чином, ми вивчили роботу семінару для наставників, проаналізували результати анкетування і можемо зробити наступні висновки: 1. Семінар для наставників є без сумніву необхідним, про що свідчать відповіді самих викладачів. 2. Переважна більшість науково-педагогічних працівників НУБіП України (86%), як і раніше, не мають педагогічної освіти. Тому навчання на педагогічному факультеті, на семінарах «Методика виховної роботи наставника студентської групи», «Педагогічна майстерність викладача» та «Психолого-педагогічні основи професійної освіти» дає можливість суттєво підвищити рівень педагогічної підготовки викладачів. 3. За роки роботи семінару було проведено велику роботу щодо розробки його науково-методичного забезпечення, що дає можливість іншим ВНЗ використовувати дані напрацювання у роботі з наставниками. 4. Наставники позитивно оцінили роботу семінару і висунули ряд слушних пропозицій щодо її удосконалення, які обов'язково будуть враховані у нашій подальшій роботі.

У подальшому ми плануємо вдосконалювати роботу семінару для наставників, врахувавши їх пропозиції та оновити робочу навчальну про-

граму семінару за рахунок актуальних питань теорії та методики виховної роботи.

Список літератури

1. Жалдак Л.М. Гуртування студентської групи вищого аграрного закладу освіти: Монографія. – К.: НАУ, 2007. – 210 с.
2. Журнал та методичні матеріали наставника студентської групи / Укладачі: Лисенко В.П., Сопівник Р.В., Сопівник І.В. – К.: Видавничий центр НУБіП України. – 2010. – 124 с.
3. Журнал та основні нормативно-правові і організаційно-методичні матеріали наставника студентської групи. Видання 3, перероб. і доп. / Укл. В.І. Рябченко, - 2001. – 208 с.
4. Концепція виховної роботи в Національному університеті біоресурсів і природокористування України. Затверджена вченою радою НАУ 26.05.2005 р. // Журнал та методичні матеріали наставника студентської групи. Укладачі Лисенко В.П., Сопівник Р.В., Сопівник І.В. – К.: Видавничий центр НУБіП України. – 2010. – 124 с. – С. 10-19.
5. Маценко Л.М. Діяльність наставника в системі виховної роботи вищого навчального закладу : монографія. – К. : НАКККіМ, 2010. – 420 с.
6. Маценко Л.М. Теорія і методика виховання : навчально-методичний посібник. – К. : НАКККіМ, 2012. – 240 с.
7. Маценко Л.М., Сопівник Р.В. Методичні рекомендації наставникам студентських груп щодо виховання здорового способу життя / Л.М. Маценко. – К. : ДАКККіМ, 2009. – 40 с.
8. Нормативно-методичні матеріали з виховної роботи / Укл. В.І.Рябченко. - К. : Видавничий центр НАУ, 2001. – 220 с.
9. Робоча навчальна програма науково-методичного семінару «Методика виховної роботи наставника студентської групи» для наставників студентських груп 1-го курсу НУБіП України / В.П. Лисенко, Р.В. Сопівник, П.Г. Лузан, Л.М. Маценко, О.В. Наконечна. – К.: НАКККіМ, 2011. – 32 с.
10. Сопівник Р.В., Сопівник І.В. Експериментальна робота з удосконалення виховної роботи зі студентською молоддю // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України / Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія» / Редкол.: Д.О.Мельничук (відп. ред.) та ін. – К., 2010. – Вип. 155. – ч. 1. – С. 282-286.

В статье рассматривается проблема организации постоянно действующего научно-методического семинара «Методика воспитательной работы наставника студенческой группы» для наставников 1-го курса НУБіП Украины. Описаны результаты анкетирования наставников 1-го курса НУБіП Украины.

Наставник, воспитательная работа, студенческая группа.

In the article the problem of organization of scientifically-methodical seminar is examined «Methodology of educator work of tutor of student group» for the tutors of 1th course of NUBIP of Ukraine. The results of questionnaire of tutors of 1th course of NUBIP of Ukraine are described.

Since 1997, by order of the Rector Academician Melnychuk the university has a permanent scientific-methodical seminar «Methods of educational

mentor student group» for tutor of student group. Organization of the workshop involved the Department of Pedagogy and educational center of cultural, educational and social work NUBiP Ukraine. In our university repeatedly asked members of other universities in Ukraine to help in organizing a workshop for mentors to share experiences and research and teaching materials developed in Ukraine NUBiP.

In further we plan to perfect work of seminar for tutors, taking into account them to suggestion and to renew the executable educational code of seminar due to the pressing questions of theory and methodology of educator work.

Tutor, educator work, student group.

УДК 378. 147:371.383:378.4.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ

Т.Ф. Мельничук, кандидат педагогічних наук

Стаття присвячена питанню реалізації культурно-просвітницької роботи у вищих навчальних закладах. Визначено педагогічні умови забезпечення даного напрямку діяльності зі студентами, а саме такі: 1) гуманізація виховного середовища; 2) формування у студентів потреби у творчій самореалізації; 3) організаційне забезпечення проведення культурно-просвітницької роботи; 4) готовність науково-педагогічних працівників до здійснення культурно-просвітницької роботи серед студентів. На базі Національного університету біоресурсів і природокористування України досліджено рівень забезпечення останньої з перелічених умов.

Культурно-просвітницька робота, педагогічні умови, вищий навчальний заклад, студент, виховання.

Реформування соціально-економічної і політичної систем України, передбачає багатофункціональну перебудову всіх сфер діяльності, в тому числі, і в освіті, яка потребує змін в організації та у змісті сучасного педагогічного процесу. З огляду на це, важливе місце посідають питання підготовки фахівців з урахуванням суспільних вимог сьогодення. Провідну роль в цьому має відігравати діяльність вищих навчальних закладів, спрямована не лише на передачу студентам професійних знань, умінь та навичок, розвитку їх мислення, а й формування у них високої загальної художньої-естетичної культури, розвиток фізично і морально здорової особистості з високим рівнем громадянської самосвідомості, яка шанобливо ставиться до своєї країни та її героїв, вільно володіє рідною мовою